

ماندگاری جمعیت شهرهای جدید و تبیین آن با تأکید بر کیفیت زندگی شهری

(مورد مطالعه: شهر جدید صدرا)

سراج‌الدین محمودیانی^۱، مرضیه نظری^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۱۵

چکیده

یکی از مسائل حال حاضر برخی شهرهای جدید عدم ماندگاری جمعیت آن‌ها و تمایل به مهاجرت ساکنان آن است. در همین زمینه نشان داده شده است که عدم رضایت از کیفیت زندگی شهری از مهمترین علل عدم پایداری جمعیت شهرهای جدید است. مطالعه حاضر با هدف بررسی رابطه میزان رضایت از کیفیت زندگی شهری و تمایل به ماندگاری در شهر جدید صدرا انجام شده است. برای این منظور با استفاده از پرسشنامه ساخت‌یافته و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای تعداد ۳۸۲ نفر از افراد ۱۵ سال و بالاتر ساکن شهر جدید صدرا پیمایش شدند. یافته‌ها نشان داد که با افزایش مدت زمان اقامت در شهر جدید احتمال ماندگاری بیشتر خواهد شد. همچنین با افزایش میزان رضایت از کیفیت کالبدی احتمال ماندگاری در این افزایش خواهد یافت. افزایش رضایت از کیفیت اجتماعی و اقتصادی زندگی احتمال ماندگاری افراد در شهر جدید را به‌طور معنی‌داری بالا خواهد برد. بنابراین وضعیت نامناسب زیرساخت‌های اقتصادی، اجتماعی و کالبدی در شهرهای جدید عدم ماندگاری جمعیت شهری آن‌ها را به‌دنبال خواهد داشت و بهبود زیرساخت‌های کالبدی شهرهای جدید و توجه به مسائل اجتماعی و اقتصادی ساکنان آنها می‌تواند ماندگاری جمعیت شهرهای جدید را به دنبال داشته باشد.

واژگان کلیدی: کیفیت کالبدی زندگی، کیفیت اجتماعی زندگی، کیفیت اقتصادی زندگی، ماندگاری جمعیت، شهر جدید صدرا.

۱. استادیار جمعیت‌شناسی، بخش جامعه‌شناسی و برنامه‌ریزی اجتماعی، دانشگاه شیراز (نویسنده مسئول)؛ پست الکترونیکی: serajmahmoudiani@gmail.com
۲. کارشناس ارشد جمعیت‌شناسی، بخش جامعه‌شناسی و برنامه‌ریزی اجتماعی، دانشگاه شیراز، پست الکترونیکی: nazari7297.m@gmail.com

مقدمه

گسترش شهرنشینی و مشکلات ناشی از آن بیشتر از هر زمانی توجه به راهبردها و چاره‌اندیشی‌های سودمندی را برای بهینه‌سازی زندگی شهروندان مهاجر در شهرهای جدید ضروری ساخته است. در این زمینه می‌توان بسیاری از شهرها را نام برد که از پایه و اساس در یک محدوده زمانی مشخص ایجاد شده‌اند. شهری شدن جهان به ویژه پس از جنگ جهانی دوم خیلی سریع بوده و مهاجرت نیروی انسانی را به سمت شهرها سرعت بخشیده و همین موضوع باعث ایجاد شهرهای جدید گشته است.

البته بعضی از مواقع این جمعیت مهاجر به دلیل کمبود امکانات از روستاها به شهرهای جدید مهاجرت می‌کنند، به عبارتی زندگی در شهرهای جدید مستلزم رعایت اصولی می‌باشد که در مجموع زیربنای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگ شهری را در بر می‌گیرد. تفکر شهرهای جدید فقط می‌تواند به صورت یک عملکرد برای ایجاد فرصت‌ها و مجالی برای تهیه برنامه اساسی و دراز مدت در شهرنشینی کشور باشد. به عبارتی می‌توان گفت شهرهای جدید برای کمک به حل مشکلات اقتصادی، اجتماعی و محیطی شهرهای بزرگ به وجود آمده‌اند (ایدیه و مارفرد^۱، ۲۰۰۳: ۴۲۷). پژوهش‌ها در مورد کیفیت زندگی توجه زیادی را در کشورهای مختلف به خود جلب کرده است که این امر به دلیل زوال محیط شهری و کاهش کیفیت زندگی است (داجیان^۲، ۲۰۱۰: ۳۴).

انسان با توجه به ذات کمال‌گرایانه خود، در برنامه‌ریزی‌ها همواره به دنبال رسیدن به آسایش بیشتر است و این امر با توجه به شناخت هرچه بیشتر از عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی محقق شده است. مناطق شهری همواره با مسائل مهمی در زمینه‌های محرومیت اجتماعی، بیکاری، کمبود مسکن و ناامنی مواجه هستند. رشد بدون برنامه‌ریزی فیزیکی شهرها، تغییرات ساختار اجتماعی-اقتصادی، ترافیک و آلودگی، کیفیت مسکن، وجود تشکیلات موازی در زمینه مدیریت مراکز شهری و کمبود یا توزیع نامناسب فضاهای تفریحی باعث افت و کاهش کیفیت زندگی در مراکز شهری شده است. با وجود اینکه شهرهای جدید در ایران برای

1. Eddie & Manfred

2. Dajian

جذب سرریز شهرهای مادر پیش بینی شده‌اند، اما به دلیل کمبود امکانات، همواره ساکنان آن‌ها برای برطرف ساختن نیازمندی‌های خود ناگزیر از مراجعه به شهرهای مادر هستند.

در حال حاضر عموماً با شهرهایی مواجه هستیم که از نظر کیفیت و رونق در سطح پایینی قرار دارند. مطالعات (اکبرپورسراسکانرود و میرزاجانی، ۱۳۹۱: ۱۴۰؛ حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۲؛ وارثی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳۰؛ یاران و محمدی‌خوش‌بین، ۱۳۹۱: ۱۱۱؛ داداش‌پور و اکبرنیا، ۱۳۹۲: ۶۰؛ جوهری و مرادی مسیحی، ۱۳۹۰: ۹۹؛ بزی و افراسیابی‌راد، ۱۳۸۸: ۱۳۰؛ تیموری و کیوان، ۱۳۹۰: ۱۱۵؛ شکوهی و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۰؛ کامران و همکاران، ۱۳۸۸: ۸۸) نشان داده‌اند که میزان موفقیت در جذب جمعیت از نقاط مختلف و همین‌طور کم و کیف خدمات رفاهی، زیرساختی، دسترسی داشتن به مراکز تفریحی و تجاری از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده عملکرد جمعیتی موفق یا ناموفق شهرهای جدید و نیز میزان پایداری جمعیت آن‌ها به شمار می‌آید.

یکی از گزینه‌های اسکان جمعیت اضافی در شهرها و همچنین جمعیت مهاجر از روستاها، اسکان آن‌ها در شهرهای جدید با کیفیت زندگی مناسب و بالاتر از شهرهای مادر است تا بتواند این جمعیت را به خود جذب کند. هرچند کیفیت زندگی در برخی از شهرهای جدید روند رو به بهبودی داشته است، اما این‌چنین به نظر می‌رسد که با وجود تلاش‌های فراوانی که به منظور استقرار واحدهای مسکونی و اسکان جمعیت در شهرهای جدید مصروف شده، این شهرها نتوانسته‌اند به اهداف مورد نظر دست یازند.

اگرچه پژوهش‌های زیادی به دنبال این موضوع هستند که کیفیت زندگی و میزان ماندگاری در شهرهای جدید را بسنجند، ولی در اغلب این پژوهش‌ها میزان ماندگاری جمعیت مهاجر کمتر عنوان شده و از آنجایی که سازگاری و برخورد مهاجران با فرهنگ جوامع شهری و همین‌طور میزان رضایت آن‌ها از کیفیت زندگی و همچنین میزان ماندگاری آن‌ها مسئله مهمی است، که در این مقاله به آن پرداخته خواهد شد. سوالات تحقیق حاضر این است که، میزان تمایل به ماندگاری جمعیت در شهر جدید صدرا چقدر است؟ تمایل به ماندگاری جمعیت تا چه اندازه‌ای توسط ابعاد مختلف رضایت از کیفیت زندگی شهری قابل تبیین است؟ کدام یک از ابعاد شاخص‌های کیفیت زندگی شهری تبیین‌کننده مهمتری برای ماندگاری جمعیت شهرهای جدید است؟

ادبیات نظری و تجربی

از دهه ۱۹۳۰ پژوهشگران آمریکایی به ارزیابی کیفیت زندگی در مناطق مختلف کشور پرداختند و بعد از آن مفهوم مورد توجه دانشمندان علوم روانشناسی، اقتصاد، سیاست، جامعه‌شناسی و پزشکی به صورت یک موضوع میان رشته‌ای مورد توجه قرار گرفت (مختاری و نظری، ۱۳۸۹). مفهوم کیفیت زندگی همواره پنج بُعدی که در زیر به آنها اشاره می‌شود را در بر می‌گیرد. فیزیکی: مفاهیمی مثل قدرت، انرژی، توانایی انجام فعالیت‌های روزمره و مراقبت از خود از این دسته امور هستند. روانی: اضطراب، افسردگی و ترس در این حیطه قرار می‌گیرند. اجتماعی: این بُعد بیشتر به مواردی همچون رابطه فرد با خانواده، دوستان، همکاران و در نهایت جامعه اشاره می‌کند. روحی: درک فرد از زندگی، هدف و معنای زندگی را در بر می‌گیرد. ثابت شده است که بُعد روحی زیر مجموعه بُعد روانی نبوده و یک مفهوم مهم و مستقل به حساب می‌آید. این بُعد بیشتر در ابزارهای اختصاصی مورد توجه قرار می‌گیرد (نجات، ۱۳۸۷: ۶۰). امروزه بین دو نوع کاملاً مجزا از شاخص‌ها برای سنجش کیفیت زندگی توافق نظر نسبی وجود دارد، شاخص‌های رویکرد ذهنی و شاخص‌های رویکرد عینی.

متغیرهای عینی کیفیت زندگی متغیرهایی هستند که قابل سنجش‌اند و به محیط و شرایط زندگی مربوط می‌شوند که این مفهوم خود در دو بُعد فردی و اجتماعی قابل دسته‌بندی هستند. مهم‌ترین این متغیرها به شرح زیر می‌باشند. الف) بُعد فردی: در این بُعد متغیرهایی چون رابطه فرد با شرایط خاص زندگی او، از جمله امکانات برای برخورداری از یک زندگی سالم و راحت تعریف می‌شود. ب) بعد اجتماعی: انسان ذاتاً موجودی اجتماعی است، که زندگی او در رابطه با دیگران معنا پیدا می‌کند و همچنین این بُعد شامل شرایطی است که رابطه فرد با دیگران (در خانواده و در سازمان‌هایی که در آنها کار می‌کند یا عضویت دارد) و در جامعه (در رابطه با دولت و حکومت) تعریف می‌شود.

دیدگاه سیاست‌گذاران

این دیدگاه که در اصل از سیاست‌های محیطی کشورها منتج می‌شود با توجه به شرایط غالب اقتصادی، اجتماعی و محیطی مناطق متفاوت است و از یک کشور به کشور دیگر در رابطه با

چگونگی روش‌های برخورد یا مسأله کیفیت محیط تفاوت‌های زیادی دارد. براساس این دیدگاه می‌توان مفهوم کیفیت محیط سکونتی را به صورت یک مفهوم سلسله مراتبی چند شاخصه معرفی کرد؛ به این صورت که کیفیت زندگی محیط در هر مقیاس فضایی به وسیله چندین ویژگی جزئی‌تر، تعیین می‌شود و این شاخص‌ها به منظور سنجش‌پذیری به شاخص‌های دیگر تقسیم می‌شود (حاتمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۵).

دیدگاه شناختی - روان شناختی

این دیدگاه اصولاً بر رابطه انسان و محیط تأکید می‌کند و نظر بر این است که این رابطه به وسیله ویژگی‌های فردی و محیط تحت تأثیر قرار می‌گیرد. مردم روی محیط زیست خود فعالیت می‌کنند و از سوی دیگر، وضعیت و شرایط محیط زیست نیز بر جمعیت آن تأثیر می‌گذارد (همان).

دیدگاه تحقیقات تجربی

این دیدگاه بر مبنای تحقیقات انجام شده در زمینه کیفیت محیط استوار است. این دیدگاه متکی بر مطالعاتی است که بر روی کیفیت محیط سکونت شهری متمرکز باشد. در آن‌ها رضایت‌مندی از سکونت و محیط معیار غالب ارزیابی است. مشاهده‌گران ساکنان خود محل باشند و محیط‌های سکونتی شهری بر مبنای گستره وسیعی از شاخص‌ها ارزیابی شوند. در این مطالعات، ساکنان در مورد موقعیت و شرایط سکونتی فعلی بر مبنای مجموعه‌ای از شاخص‌های کیفیت مورد سؤال قرار می‌گیرند (رفیعیان و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۹). در زمینه کیفیت زندگی نیز شاخص‌هایی مطرح شده که با آن می‌توان سطح کیفی زندگی در آن محل را اندازه گرفت. در واقع هدف از توسعه سطح کیفی شهرها نیز افزایش سطح کیفیت، عملکرد و کارایی خدمات برای افزایش و ارتقای کیفی سطح زندگی در شهرها است (رهنمایی و شاه‌حسینی، ۱۳۸۳: ۱۹۲). یکی از شاخص‌های فوق‌الذکر شاخص محیطی است که خود دو نوع دارد: الف- محیط کالبدی و فیزیکی؛ این مورد در کل به معماری و نحوه ساخت و ساز در شهر جدید اشاره دارد. ب- محیط زیست طبیعی؛ توجه به مسائل زیست محیطی و دفع زباله و پسماندها و سیستم‌های بازیافت و فاضلاب‌های خانگی و صنعتی و همچنین خطرهای طبیعی مانند سیل، زلزله و ... آنقدر مهم و مشهود است که نیازی به پرداختن به ضرورت آن نیست. به‌خصوص با توجه به

توسعه و پیشرفت تکنولوژی و تولید مواد غیرطبیعی و مصنوعی، نیاز به توجه بیشتر به این موضوع، مورد تأکید بسیاری از دانشمندان است. حتی برخی محققان این دوره را عصر محیط زیست می‌نامند. باید توجه داشت که زندگی و بالندگی شهروند و شهرها به شدت با حفظ کیفیت محیط زیست شهری و تضمین و تداوم سلامت آن پیوند خورده است (همان).

شاخص‌های فرهنگ شهروندی نیز به اصول حاکم بر رفتار شهروندان اشاره دارد که بالا بودن آن به افزایش سطح کیفی بیشتر شاخص‌های کیفیت زندگی می‌انجامد. تأمین حداقل نیازهای اقتصادی شهروندان، از مهم‌ترین شاخص‌های مدیریت کیفیت زندگی شهروندان است. ایجاد تعادل میان عرضه و تقاضای کالاها، هزینه و درآمد و اشتغال شهروندان بسیاری از مشکلات شهروندی را حل و فصل خواهد کرد. حل مشکلات و بهبود وضعیت اقتصادی نه تنها شاخص اقتصادی کیفیت زندگی شهروندان را به سطح مطلوبی می‌رساند که به طور مستقیم بر بالاتر رفتن سطح کیفی شاخص‌های دیگری همچون مسکن، فرهنگ و جمعیت تأثیر خواهد داشت. شاخص‌های جمعیتی و اجتماعی نیز بر مؤلفه‌هایی مانند جمعیت و تراکم آن متمرکز است. شاخص‌های آموزش، تحصیلات و مهارت‌ها بر ضرورت و اهمیت آموزش در همه سطوح اشاره دارد. یکی از مهم‌ترین شاخص‌های کیفیت زندگی در شهرهای بزرگ و پرتراکم کنونی، توسعه زیرساخت‌ها و تأسیسات و تجهیزات شهری است که در صورت عدم وجود آنها زندگی بشری به شکل امروزی اصلاً ممکن نیست. ایجاد راه‌های ارتباطی مهمترین مقیاس قابل بررسی در این شاخص است. کیفیت زندگی و بهره‌گیری از آن نیازمند وجود شهروندان سالم هم از نظر جسمی و هم از نظر روحی و روانی است. بنابراین شاخص بهداشت و سلامت نیز حایز اهمیت است.

شاخص‌های حقوق شهروندی از دیگر شاخص‌های مهم در این زمینه است. حقوق شهروندی ابعاد متفاوتی دارد که بعضی از متفکران غربی آن را به سه بُعد تقسیم‌بندی کرده‌اند؛ بُعد مدنی، بُعد سیاسی و بُعد اجتماعی (همان). بُعد مدنی عبارت است از حقوق ضروری برای آزادی‌های فردی مانند آزادی در بیان، مذهب و اندیشه. بُعد سیاسی حق مشارکت شهروندان در اعمال قدرت سیاسی، خواه در نقش عضو قدرت و خواه در نقش رأی دهنده و بُعد اجتماعی شامل دامنه‌ای گسترده از حقوق حداقلی رفاه و تأمین اجتماعی است. شاخص تفریحات و

استراحت نیز به این موضوع اشاره دارد که شهروندان در هر شهری برای رفع استرس‌ها و مشکلات روحی و روانی خود نیازمند امکانات تفریحی و سرگرمی هستند.

دارا بودن مسکن و سرپناه به‌عنوان شاخص مسکن و سرپناه یکی از نیازهای اولیه و ضروری بشری است. مسکن ضمن اینکه سرپناهی برای استراحت و تجدید قوای فیزیکی است، می‌تواند محلی جهت آرامش و استراحت روحی، آموزش، اشتغال و ارتقای فرهنگ باشد. شاخص امنیت به عنوان یک مؤلفه زیر بنایی دیگر جهت همگی شاخص‌های دیگر باید مد نظر قرار گیرد تا امکان بهره‌وری کامل و کیفی سایر شاخص‌ها میسر گردد.

مبانی نظری و شواهد تجربی

نظریه مهاجرتی راونشتاین^۱

راونشتاین ابتدا در سال ۱۸۸۵، در مقاله‌ای با عنوان (قوانین مهاجرت) نظریه‌های خودش را بیان کرد و بعد از آن در سال ۱۸۸۹ به تکمیل آن پرداخت. طبق این قوانین کسانی که کوچ می‌کنند از مناطقی که در آن فرصت‌های کمتری برای رشد وجود دارد به مناطقی می‌روند که فرصت‌های بیشتر برای رشد دارد. در واقع پیدا کردن مکان کوچ به وسیله عناصر فاصله انجام می‌گیرد؛ زیرا مهاجر تمایل دارد به مکان‌هایی کوچ کند که نزدیک‌ترند. به عبارتی قوانین مورد بحث در نظریه راونشتاین شامل قوانین فاصله و مهاجرت، مرحله‌ای بودن مهاجرت، ارتباطات و مهاجرت و برتری انگیزه اقتصادی در مهاجرت می‌باشد (عیدی، ۱۳۹۲).

نظریه استافر^۲

با توجه به نظریه فوق جابجایی بین دو مکان با فرصت‌های جاذب مانند اشتغال و مسکن رابطه مستقیم دارد (بالادستیان، ۱۳۹۳).

نظریه جاذبه و دافعه

بر اساس فرضیه‌های مربوط به این نظریه، مهاجرت تحت عنوان ۴ عامل زیر تبیین می‌شود:

۱. عوامل موجود در مبدأ (برانگیزاننده یا بازدارنده)

1. Ravenstein
2. Staffer

۲. عوامل موجود در مقصد (برانگیزاننده یا بازدارنده)

۳. موانع موجود در جریان مهاجرت از مبدأ به مقصد

۴. عوامل شخصی

نظریه مایکل تودارو می‌گوید مهاجران به خوبی می‌دانند میزان بیکاری بالا میان آن‌ها و دستمزدهای شهری دیواری را ایجاد کرده است. در واقع آن‌ها تا موقعی که در روستا دستمزدی کمتر از آنچه در شهر انتظارش را دارند دریافت می‌کنند به مهاجرت ادامه می‌دهند. از آنجایی که درآمد مورد انتظار آن‌ها خیلی بیشتر از درآمد موجود در روستا است، در این صورت مهاجرت به سود آن‌ها می‌باشد. در واقع تا زمانی که ثروت موجود در شهر بیشتر از روستا باشد مهاجرت از روستا به شهر همچنان تا مدت طولانی ادامه خواهد داشت.

نظریه جان ترنر^۱

جان ترنر معتقد است که عدم سازگاری با محیط‌های شهری ناآشنای کاملاً متفاوت با فرهنگ مهاجران باعث شده که عوارض اجتماعی، روانشناختی و مشکلاتی در زمینه برنامه‌ریزی شهری مناطق مهاجرپذیر به وجود آورد.

در ادامه تلاش خواهد شد مطالعاتی که در این حوزه انجام شده‌اند مرور شوند. جمالی (۱۳۸۱) در یک بررسی با عنوان «مهاجرت، شهرها و سازگاری مهاجر» اشاره کرده است که سازگاری مهاجران به عوامل متعددی مانند فرهنگ، شرایط اقتصادی، تحولات سیاسی و اجتماعی بستگی دارد. بزی و افراسیابی‌راد (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای که جامعه آماری آن را ساکنان شهر صدرا تشکیل داده‌اند، دریافته است که میزان رضایت ساکنین شهر جدید صدرا در حد بسیار پایینی قرار دارد. نتایج پژوهش حاجی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۹) با عنوان «بررسی متغیرهای فردی موثر بر رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی، مطالعه موردی: مقایسه بافت قدیم و جدید شهر شیراز» گویای آن است که انسان‌ها اگرچه در محیط‌هایی با کیفیت متفاوت زندگی می‌کنند اما تأثیرات ناشی از ویژگی‌های فردی در ادراک رضایتمندی و یا نارضایتی از کیفیت محیط زندگی قابل چشم‌پوشی نیست. به طوری که در ابتدا پیش‌بینی می‌شود ساکنان بافت جدید

1. Turner

از کیفیت محیط زندگی شان بسیار راضی تر از ساکنان بافت قدیم باشند اما تحلیل ها خلاف آن را ثابت کرد.

رزمی و رحیمیون (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی و ارائه راهکارهایی در تحقق جمعیت‌پذیری و مانایی جمعیت شهرهای جدید اقماری، مطالعه موردی: شهر جدید صدرا» نتیجه گرفته‌اند که مواردی چون مسکن ارزان قیمت، اشتغال پایدار، حمل و نقل و فاصله زمانی مناسب، تجهیزات و زیرساخت‌های شهری مناسب و پایدار، امنیت، هویت و امکانات تفریحی و فضای سبز را از عوامل بارز در جمعیت‌پذیری شهرهای جدید از جمله شهر صدرا بوده است. حقانی و برزگر (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای با عنوان «ارزیابی میزان موفقیت و کارایی شهرهای جدید و بررسی چالش‌ها و مشکلات آنها مطالعه موردی: شهر جدید صدرا» به این نتیجه رسیده‌اند که با توجه به عدم وجود خودکفایی و استقلال شهر در برآورده کردن نیازهای ساکنان و خوابگاهی بودن آن، شهر همواره در ارتباط و وابستگی نزدیکی با کلانشهر شیراز است، بنابراین رضایت ساکنان شهر صدرا در حد بسیار پایینی قرار دارد. حدود ۷۴ درصد ساکنان قصد و تمایل به ماندگاری در این شهر را ندارند. مطالعه مرصوعی و لاجوردی (۱۳۹۳) با عنوان «مطالعه تطبیقی کیفیت زندگی شهری در ایران» نشان داده که کیفیت زندگی شهری در شهرهای مرکزی و شمال کشور در تمامی بخش‌ها، بهتر از سایر شهرهای کشور است، شهرهای نیمه شمالی و نیمه غربی کشور از لحاظ فرهنگی- اجتماعی، وضعیت بهتری از شهرهای نیمه شرقی و جنوبی کشور دارند.

سعیدپور و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه خود با عنوان «بررسی کیفیت زندگی و رضایتمندی ساکنین شهرک‌های جدید، مطالعه موردی: شهرک امیریه اصفهان» دریافته‌اند که افزایش رضایتمندی از خدمات زیربنایی با افزایش رضایتمندی از کیفیت زندگی همراه است. اسماعیل-زاده، صالح‌پور و اسماعیل‌زاده (۱۳۹۴) نیز نشان داده‌اند که مجموعه کیفیت زندگی و محیط شهری ابعاد اجتماعی، جسمانی، فرهنگی، محیطی و کیفیت محیط شهری در مشارکت شهروندان در امور شهری تأثیر مستقیم و غیر مستقیم داشته و بین آن‌ها رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. باجولوند، جمشیدی، ولی‌پور و رحمتی‌نژاد (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای با عنوان «ارزیابی و سنجش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی، مطالعه موردی: شهر جدید سهند» دریافتند که کیفیت زندگی نقش مهمی در سیاست‌گذاری‌ها دارد که در برگزیده موضوعاتی همچون اقتصاد،

اجتماع، فرهنگ، نیازهای اساسی مردم و زندگی سالم است. تلاش برای کیفیت زندگی از مهم-ترین و اصلی‌ترین اولویت‌های برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران اجتماعی بوده است.

حاتمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۵) در یک بررسی با عنوان «سنجش میزان کیفیت زندگی در شهرهای جدید، نمونه موردی شهر جدید اندیشه» به این نتیجه رسیدند که شهروندان از کیفیت زندگی در شهر جدید اندیشه رضایت ندارند. به منظور افزایش کیفیت در شهرهای جدید باید شغل مناسب برای اهالی فراهم کرد. نتایج مطالعه شمعی و شهسوار (۱۳۹۶) با عنوان «ارزیابی کیفیت زندگی در شهرهای جدید، نمونه موردی شهر جدید پرنده» از آن حکایت دارد که وضعیت کیفیت زندگی در شهر مورد مطالعه در زمینه زیرساخت‌های شهری، درآمد پایدار شهری و توسعه اجتماعی-فرهنگی از نظر شهروندان مطلوب نیست و تنها ویژگی‌های کالبدی در قلمرو مکانی تحقیق، در حد مطلوب ارزیابی شده است. زنگنه‌شهرکی و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی تاثیر بازار زمین و عملکرد اقتصادی مسکن بر احساس امنیت سکنه در شهرهای جدید، نمونه موردی: شهر جدید صدرا» دریافتند که عملکرد اقتصادی شهر جدید صدرا در بخش مسکن و بازار زمین در رابطه با ایجاد محیطی با احساس امنیت بالا ناموفق بوده، و این موضوع باعث تعلق عمدتاً کم شده که مانع پیشرفت شهر و سکنه آن می-باشد و همچنین باعث شده که شهر صدرا به محیطی غیرپویا و صرفاً خوابگاهی تبدیل شود.

دمی و پاکشیر (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی معیارهای کالبدی تاثیرگذار در زیست‌پذیری شهر جدید صدرا» نشان داده‌اند که چشم‌اندازهای زیبا طبیعی و دسترسی به مراکز آموزش عالی و بیمارستان‌های تخصصی از مهم‌ترین توانمندی‌ها در کالبد شهر و فقدان تأسیسات زیر بنایی و تجهیزات شهری مناسب مهم‌ترین ناکارآمدی آن است. باستانیان‌شاهگلی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی در بافت‌ها قدیم و جدید شهر تبریز، نمونه موردی: مرزداران و کوچه باغ» به مطالعه و بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی در این محله‌ها پرداختند. نتایج حاصل از آن پژوهش بیانگر آن است که ارتقاء کیفیت مؤلفه‌های محیط محله، روابط اجتماعی و دسترسی به خدمات به عنوان پارامترهای مهم در ارتقا سطح کلی کیفیت زندگی شهری و بالا بردن میزان رضایت در محلات مورد مطالعه قابل طرح است.

آروین و همکاران (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای با عنوان «تأثیر رضایتمندی سکونتی بر ماندگاری جمعیت در طرح‌های مسکن مهر شهر بهبهان» دریافتند که میزان رضایت‌مندی از شاخص‌های کالبدی، اجتماعی، اقتصادی بر ماندگاری جمعیت تأثیر مثبت و معنی‌داری دارند. نتایج پژوهش باجم، میلر و ویلیامز^۱ (۲۰۰۳) نشان داد که وجود شرایط آموزشی مناسب، موقعیت اقتصادی مطلوب و گسترش فعالیت‌های اجتماعی از عوامل مؤثر بر تمایل به ماندگاری جمعیت است. لی^۲ (۲۰۰۸) در مطالعه‌ای با عنوان «سنجش کیفیت ذهنی زندگی در تایپه» نشان داده است که سن، وضعیت ازدواج و تحصیلات بر رضایت از محیط زندگی تأثیر می‌گذارند. خدمات مدنی، رضایت محله، وضعیت جامعه، ارزیابی زیست محیطی محله مستقیماً بر رضایت فرد از محیط تأثیر می‌گذارند. بایلووسکا^۳ (۲۰۱۶) در مقاله‌ای با عنوان «کیفیت زندگی در شهرها-شواهد تجربی از مقایسه مناظر اروپا» که از ۴۱ هزار نفر از ساکنان ۷۹ شهر اروپا نظر سنجی شده نشان داده است که رضایت شهروندان نامتقارن است. هنگامی که شهروندان از وسایل حمل و نقل عمومی، امکانات فرهنگی، فضای سبز، در دسترس بودن مراکز خرده‌فروشی، کیفیت هوا، کارایی مدیریت دولتی و قابل اعتماد بودن مدیریت عمومی راضی نبودند، به طور کلی از زندگی در یک شهر راضی نبودند. ثانیاً اگر شهروندان در یک شهر احساس امنیت کنند و از مکانی که در آن زندگی می‌کنند راضی باشند، احتمالاً از زندگی در شهر راضی خواهند بود و بالعکس.

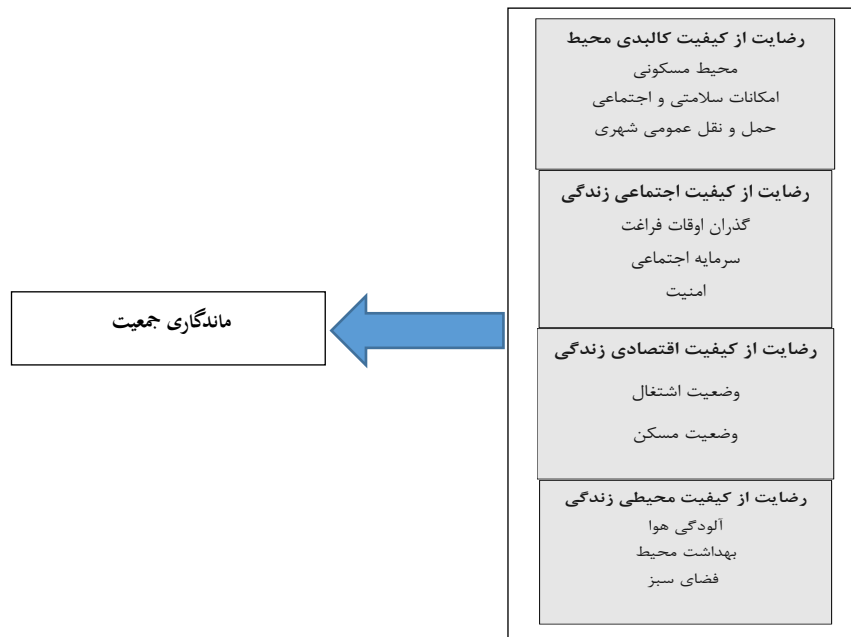
تحقیقات و دیدگاه‌های مطرح شده نشان می‌دهد که با توجه به اهمیت و ضرورت کیفیت زندگی تحقیقات و مطالعات زیادی در این زمینه در حال گسترش است. اما مطالعات انجام گرفته در زمینه ماندگاری جمعیت بسیار کم بوده و حتی در زمینه تحقیقات داخلی این امر مشهودتر است. نکته دیگری که می‌توان از مشاهده پیشینه‌ها تجربی دریافت کرد این است که شهرهای جدید امروزی با اهداف از پیش تعیین شده فاصله دارند. شهرهای جدید در ایران چون متناسب با استانداردهای مطرح شده ساخته نشده‌اند و نگاه ویژه‌ای به این شهرها از سوی مسئولان صورت نگرفته لذا معمولاً به شهرهای خوابگاهی تبدیل شده‌اند. در پژوهش‌های انجام گرفته عمده‌تاً موضوع کیفیت زندگی و ماندگاری جمعیت به صورت جداگانه مطرح شده است و

1. Bajema, Miller & Williams
2. Lee
3. Bialowolska

پیوستگی این دو مفهوم در پژوهش‌ها به چشم نمی‌خورد، در حالی‌که در این تحقیق تلاش خواهد شد که کیفیت زندگی در رابطه با ماندگاری جمعیت بررسی شود. به‌علاوه، در تحقیق حاضر ابعاد مختلف کیفیت زندگی یعنی کیفیت اقتصادی، محیطی، اجتماعی و کالبدی مد نظر خواهد بود.

مدل پژوهش

با توجه به مبانی نظری و نیز مطالعات پیشین که در سطور پیشین مرور شد در نهایت مدل نظری تحقیق در شکل ۱ ارائه شده است.

شکل ۱- مدل نظری تأثیر رضایت از کیفیت زندگی شهری بر ماندگاری جمعیت

روش پژوهش

نوع مطالعه حاضر کمی و برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌های محقق‌ساخته استفاده شده است. با توجه به مبانی نظری و مطالعات پیشین پرسشنامه‌ای برای اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق طراحی شد. جامعه آماری جمعیت ۱۵ سال به بالاتر ساکن شهر جدید صدرا است. برای به

دست آوردن حجم نمونه از کل جامعه آماری از فرمول کوکران استفاده شده است. جمعیت شهر صدرا در سال ۱۳۹۵ برابر با ۹۱۸۵۸ نفر بوده که جمعیت بالاتر از ۱۵ سال آن نیز برابر با ۷۱۳۸۵ نفر بوده است و بر این اساس حجم نمونه ۳۸۲ نفر برآورد شد.

نمونه‌گیری در مطالعه حاضر با روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای انجام شد. شهر جدید صدرا متشکل از ۲ فاز است که در گام نخست و به‌طور تصادفی فاز ۱ به‌عنوان خوشه اول انتخاب شد. در گام دوم از بین محلات موجود در فاز ۱ شهر مذکور بلوار زاگرس، بلوار امام خمینی و فلکه سنگی ورودی صدرا برای گردآوری داده‌ها انتخاب شدند در پرسشنامه مورد استفاده رضایت‌مندی از کیفیت کالبدی زندگی با ۷ گویه، میزان رضایت‌مندی از کیفیت اجتماعی زندگی با ۴ گویه، میزان رضایت از کیفیت اقتصادی زندگی با ۵ گویه، میزان رضایت از کیفیت محیطی زندگی با ۵ گویه محقق‌ساخته مورد سنجش قرار گرفتند. پایایی شاخص‌های مورد اشاره با استفاده از آلفای کرونباخ آزمون و تأیید شد. مقدار آلفای کرونباخ برای ابعاد مختلف رضایت از کیفیت زندگی بالاتر از ۰/۷ به‌دست آمد. اعتبار صوری پرسشنامه نیز توسط متخصصان (اساتید راهنما و مشاور تحقیق) بررسی و مورد تأیید قرار گرفت. لازم به توضیح است که برای سنجش شاخص کیفیت کالبدی کمیّت و کیفیت معماری و مسکن‌سازی، بیمارستان‌ها، پزشکان، کتابخانه‌ها و وسایل حمل و نقل عمومی مد نظر بوده است. کیفیت محیطی نیز در این تحقیق به فضای سبز و پارک‌ها، تمیزی و نظافت سطح شهر، تمیزی هوای شهر، آلودگی‌های صوتی و بحث ترافیک در سطح شهر اشاره دارد. کیفیت اجتماعی نیز توسط کیفیت سالن‌های سینما، امنیت شهر، کیفیت حضور نیروهای انتظامی و نیز تعامل با دیگر ساکنان شهر مورد سنجش قرار گرفته است. رضایت از وضعیت شغل و درآمد و نیز قیمت زمین مسکونی، قیمت منزل مسکونی و هزینه رهن و اجاره برای سنجش کیفیت اقتصادی زندگی شهری مورد استفاده قرار گرفته است.

یافته‌ها

تحلیل داده‌ها نشان داد که نمونه مورد بررسی بین ۱۵ تا ۷۲ ساله و با میانگین سنی ۳۳/۸ سال هستند. یافته‌های جدول ۱ نشان می‌دهد که حدود ۳۹ درصد پاسخگویان را مردان و در مقابل حدود ۶۰ درصد را زنان تشکیل داده‌اند. همچنین ۴۴ درصد نمونه افراد شاغل، حدود ۲۹ درصد را خانه‌دار، حدود ۲۰ درصد محصل و بیش از ۷ درصد نیز بیکار و جویای کار هستند.

جدول ۱. توزیع نسبی نمونه بر حسب مشخصه‌های اجتماعی و جمعیتی

جنس	فراوانی	درصد	مدرک تحصیلی	فراوانی	درصد	وضعیت تأهل	فراوانی	درصد
مرد	۱۵۱	۳۹/۵	بی‌سواد	۶	۱/۶	مجرد	۱۳۸	۳۶/۱
زن	۲۳۱	۶۰/۵	ابتدایی/نهضت	۲۲	۵/۸	بیوه	۵	۱/۳
جمع	۳۸۲	۱۰۰	راهنمایی	۲۱	۵/۵	مطلقه	۵	۱/۳
وضعیت اشتغال	فراوانی	درصد	متوسطه	۵۰	۱۳/۱	دارای همسر	۲۳۴	۶۱/۳
شاغل	۱۶۸	۴۴	دیپلم/پیش دانشگاهی	۱۲۳	۳۲/۲	جمع	۳۸۲	۱۰۰
خانه‌دار	۱۱۲	۲۹/۳	دانشگاهی	۱۶۰	۴۱/۹	نحوه تصرف مسکن	فراوانی	درصد
محصل/دانشجو	۷۵	۱۹/۶	جمع	۳۸۲	۱۰۰	شخصی	۱۷۱	۴۴/۸
بیکار جویای کار	۲۷	۷/۱	رهن/استیجاری	۱۹۵	۵۱	سازمانی	۱۶	۴/۲
جمع	۱۰۰	۱۰۰	جمع	۳۸۲	۱۰۰	جمع	۳۸۲	۱۰۰

اطلاعات جدول ۱ نشان می‌دهد که حدود ۲ درصد نمونه بی‌سواد و ۹۸ درصد دیگر باسواد هستند. حدود ۴۲ درصد از پاسخگویان دارای مدرک دانشگاهی، حدود ۳۲ درصد مدرک دیپلم یا پیش‌دانشگاهی و حدود ۱۳ درصد نیز متوسطه هستند. از نظر وضعیت تأهل نیز یافته‌ها گویای آن است که حدود ۳۶ درصد از نمونه مورد بررسی را مجرد و بیش از ۶۱ درصد را دارای همسر تشکیل داده‌اند. آمار مندرج جدول ۱ بر آن دلالت دارد که حدود ۴۵ درصد نمونه مسکن شخصی و ۵۱ درصد در منازل رهن و استیجاری سکونت دارند. جدول ۲ ویژگی مهاجرتی پاسخگویان را نشان می‌دهد. یافته‌ها از آن حکایت دارد که ۳۴ درصد نمونه برای دستیابی به مسکن مناسب‌تر، حدود ۱۲ درصد برای پیدان کردن شغل، حدود ۹ درصد برای دستیابی به شغل بهتر و بیش از ۳۲ درصد برای پیروی از خانوار به شهر جدید صدرا مهاجرت کرده‌اند. حدود ۷۹ درصد از نمونه اظهار داشته‌اند که قبل از مهاجرت به شهر جدید صدرا دوستان و

آشنایانی در این شهر داشته‌اند. حدود ۷۱ درصد از پاسخگویان اظهار کرده‌اند که قصد مهاجرت از شهر جدید صدرا را ندارند.

جدول ۲. توزیع نسبی نمونه برحسب ویژگی‌های مهاجرتی

درصد	فراوانی	قصد ماندگاری	درصد	فراوانی	مهاجرت با ترغیب آشنایان	درصد	فراوانی	سابقه سکونت آشنایان	درصد	فراوانی	علل مهاجرت
											دستیابی
۷۰/۷	۲۷۰	بله	۴۰/۸	۱۵۶	بله	۷۹/۱	۳۰۲	بله	۳۴	۱۳۰	به مسکن مناسب‌تر
											جستجوی کار
۲۹/۳	۱۱۲	خیر	۵۹/۲	۲۲۶	خیر	۲۰/۹	۸۰	خیر	۱۱/۸	۴۵	جستجوی کار بهتر
											انتقال شغلی
۱۰۰	۳۸۲	جمع	۱۰۰	۳۸۲	جمع	۱۰۰	۳۸۲	جمع	۸/۶	۳۳	پیروی از خانوار
									۱۳/۴	۵۱	جمع

برای بررسی رابطه چند متغیری متغیرهای زمینه‌ای و ابعاد رضایت از کیفیت زندگی شهری از تحلیل رگرسیون لجستیک بهره برده شده که نتایج آن در جدول ۳ آمده است. متغیر وابسته قصد ماندگاری در شهر جدید صدرا است که بصورت متغیر دو وجهی (ماندگاری با کد صفر و قصد مهاجرت کردن با کد ۱) وارد معادله شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که مدت اقامت با احتمال مهاجرت از شهر جدید صدرا رابطه منفی معنی‌دار دارد. با افزایش مدت زمان اقامت در شهر جدید صدرا احتمال ماندگاری در این شهر بیشتر خواهد شد. سن، جنس، وضعیت اشتغال،

وضعیت تأهل، وضعیت و مدرک تحصیلی، علت مهاجرت به شهر جدید صدرا، داشتن دوستان و آشنایان قبل از مهاجرت به شهر جدید صدرا، ترغیب دوستان و آشنایان به مهاجرت به شهر جدید صدرا، نحوه تصرف مسکن بر احتمال ماندگاری یا مهاجرت از شهر جدید صدرا تأثیر معنی‌دار ندارند. با افزایش میزان رضایت از کیفیت کالبدی در شهر جدید صدرا احتمال ماندگاری در این شهر افزایش خواهد یافت. افزایش رضایت از کیفیت اجتماعی و اقتصادی زندگی نیز احتمال ماندگاری افراد در شهر جدید صدرا را بالا خواهد برد. روابط فوق از نظر آماری معنی‌دار هستند.

جدول ۳. تأثیر متغیرهای زمینه‌ای و شاخص‌های کیفیت زندگی بر احتمال ماندگاری جمعیت

متغیر	B	معنی‌داری	کسر برتری
سن (به سال)	-۰/۰۱۷	۰/۳۳۹	۰/۹۸۴
مدت اقامت (به ماه)	-۰/۰۱۳	۰/۰۰۰	۰/۹۸۷
جنس	زن	۰/۴۶۲	۱/۵۸۷
	مرد (مرجع)		
وضعیت اشتغال	شاغل	۰/۵۴۰	۱/۷۱۶
	خانه‌دار	۰/۲۳۴	۱/۲۶۴
	محصل یا دانشجوی	۰/۰۳۹	۰/۹۵۶
	بیکار جویای کار		
	(مرجع)		
وضعیت تأهل	مجرد	-۰/۳۰۳	۰/۷۳۹
	بیوه	-۲۰/۵۶۹	۰/۹۹۹
	مطلقه	-۰/۵۲۴	۰/۵۹۲
	دارای همسر (مرجع)		
وضعیت و مدرک تحصیلی	بی‌سواد	۱/۱۱۰	۳/۰۳۴
	ابتدایی یا نهضت	-۰/۱۲۳	۰/۸۸۴
	راهنمایی	-۰/۵۲۳	۰/۵۹۳
	متوسطه	-۰/۳۴۷	۰/۷۰۷
	دیپلم یا پیش-دانشگاهی	۰/۱۱۱	۰/۷۳۱
	دانشگاهی (مرجع)		

ادامه جدول ۳. تأثیر متغیرهای زمینه‌ای و شاخص‌های کیفیت زندگی بر احتمال ماندگاری جمعیت

متغیر	B	معنی‌داری	کسر برتری
دستیابی به مسکن مناسب	-۰/۲۷۰	۰/۴۰۹	۰/۷۶۳
جستجوی کار	-۰/۹۰۸	۰/۱۰۳	۰/۴۰۴
جستجوی کار بهتر	۰/۲۸۱	۰/۵۵۳	۱/۳۲۴
انتقال شغلی	-۰/۱۰۱	۰/۸۱۴	۰/۹۰۴
پیروی از خانوار (مرجع)			
داشتن آشنایان و بستگان در شهر جدید صدرا قبل از مهاجرت	۰/۲۲۴	۰/۴۹۹	۱/۵۲۱
مهاجرت به شهر جدید صدرا بواسطه ترغیب آشنایان و بستگان	-۰/۱۴۴	۰/۶۱۴	۰/۸۶۶
نحوه تصرف مسکن	-۰/۷۱۴	۰/۲۵۳	۰/۴۹۰
رضایت از کیفیت کالبدی زندگی	-۰/۴۰۶	۰/۵۱۳	۰/۶۶۶
رضایت از کیفیت اجتماعی زندگی	-۰/۰۹۳	۰/۰۳۱	۰/۹۱۲
رضایت از کیفیت اقتصادی زندگی	-۰/۱۲۷	۰/۰۳۳	۰/۸۸۰
رضایت از کیفیت محیطی زندگی	-۰/۱۱۶	۰/۰۰۷	۱/۱۲۳
رضایت از کیفیت محیطی زندگی	-۰/۰۹۲	۰/۰۸۶	۰/۹۱۲
ضرایب تعیین مدل	Nagelkerke R ² = 0.264	Cox & Snell R ² = 0.185	

رضایت از کیفیت محیطی در شهر جدید صدرا تأثیر معنی‌دار بر احتمال ماندگاری در این شهر ندارد. نتایج از آن حکایت دارد که در مجموع حدود ۱۸ تا ۲۶ درصد از احتمال ماندگاری یا رفتن از شهر جدید صدرا به وسیله متغیرهای تحقیق قابل پیش بینی است.

بحث و نتیجه‌گیری

مشکل بسیاری از جمعیت و در واقع خالی از سکنه شدن شهرهای جدید و عدم تمایل به ماندگاری در شهرهای جدید، میزان رضایت پایین از کیفیت زندگی در این شهرها است. بنابراین

تلاش برای افزایش و بالابردن کیفیت زندگی یکی از دغدغه‌های اصلی، مهم و اساسی در شهرهای جدید است. علاوه بر این، با توجه به ضرورت وجود شهرهای جدید در جوامع امروزی، مطالعه عملکرد این شهرها و بررسی چالش‌ها و مشکلات آن‌ها در زمینه‌های مختلف جهت بهبود و پیشرفت آن امری است که قابل چشم پوشی نیست. بررسی عملکرد شهرهای جدید ایران و مقایسه آن با اهداف در نظر گرفته شده حاکی از آن است که برخی از این شهرها هنوز نتوانسته‌اند جمعیت پیش‌بینی شده خود را جذب نمایند. سؤالاتی در این زمینه مطرح است؛ اینکه چه عواملی باعث شده که با وجود سرمایه‌گذاری‌های بسیاری که غیر قابل برگشت نیز هست، برخی از شهرهای جدید ایران در رسیدن به اهداف پیش‌بینی شده موفق نباشند؛ و همچنین کیفیت زندگی در آن‌ها از سطح بالایی برخوردار نباشد. براساس مطالعات قبلی که در بخش‌های پیشین ذکر شد، می‌توان در پاسخ به سؤال فوق به عدم تعیین دقیق جایگاه قانونی شهرهای جدید و تعریف نشدن منابع تأمین هزینه‌های ساخت این شهرها، ناهماهنگی، نبود همکاری سازمان‌های مختلف، فقدان امکانات زیربنایی و نبود فعالیت‌های اقتصادی، عدم خودکفایی و استقلال، بی‌هویتی شهرهای جدید، خوابگاهی بودن و مکان‌یابی نامناسب اشاره کرد.

شهر جدید صدرا در استان فارس نه تنها با هدف جذب سرزیر جمعیت از استان فارس و خصوصاً شهر شیراز احداث شده، بلکه اهداف دیگری همچون ایجاد هویت سبز- فرهنگی و ایجاد عملکردهای فرهنگی-علمی و تحقیقاتی نیز مدنظر برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران بوده است. در واقع می‌توان گفت، شهر جدید صدرا به عنوان اولین شهر جدید در ناحیه شهری شیراز به منظور ساماندهی نظام سکونت و جذب سرریز جمعیتی مادرشهر شیراز و کاستن از بار مشکلات این شهر ایجاد شده است. در این تحقیق با استفاده از تکنیک پیمایش و پرسشنامه محقق ساخته به بررسی میزان رضایت از کیفیت زندگی در شهر جدید صدرا و رابطه آن با تمایل به ماندگاری پرداخته شد.

میانگین سن نمونه مورد بررسی حدود ۳۴ سال است. حدود ۳۹ درصد پاسخگویان را مردان و در مقابل حدود ۶۰ درصد را زنان تشکیل دادند. همچنین ۴۴ درصد نمونه افراد شاغل، حدود ۲۹ درصد خانه‌دار، حدود ۲۰ درصد محصل و بیش از ۷ درصد نیز بیکار و جویای کار بودند. پایین بودن نسبت افراد بیکار جویای کار در این شهر قابل تأمل است. حدود ۲ درصد نمونه بی-

سواد، حدود ۴۲ درصد از پاسخگویان دارای مدرک دانشگاهی، حدود ۳۲ درصد مدرک دیپلم یا پیش‌دانشگاهی و حدود ۱۳ درصد نیز متوسطه بودند. حدود ۳۶ درصد از نمونه مورد بررسی مجرد و بیش از ۶۱ درصد آن‌ها دارای همسر بودند. یافته‌ها نشان داد که حدود ۴۵ درصد نمونه در مسکن شخصی و ۵۱ درصد در منازل رهن و استیجاری سکونت دارند. ۳۴ درصد نمونه برای دستیابی به مسکن مناسب‌تر، حدود ۱۲ درصد برای پیدان کردن شغل، حدود ۹ درصد برای دستیابی به شغل بهتر و بیش از ۳۲ درصد برای پیروی از خانوار به شهر جدید صدرا مهاجرت کرده بودند. حدود ۷۹ درصد از نمونه اظهار داشتند که قبل از مهاجرت به شهر جدید صدرا دوست یا آشنایانی در این شهر داشته‌اند. حدود ۷۱ درصد از پاسخگویان اظهار کرده‌اند که قصد مهاجرت از شهر جدید صدرا را ندارند یعنی تمایل به ماندگاری دارند که رقم نسبتاً قابل توجهی است و با نتایج برخی مطالعات پیشین (حقانی و برزگر، ۱۳۹۲) که نشان داده‌اند تمایل به ماندگاری در شهر جدید صدرا پایین است همسو نمی‌باشد. گذر زمان می‌تواند از دلایل اختلاف نتایج این دو مطالعه باشد.

نتایج تحلیل چند متغیری با استفاده از تکنیک رگرسیون لجستیک نشان داد که با افزایش مدت زمان اقامت در شهر جدید صدرا احتمال ماندگاری در این شهر به‌طور معنی‌داری بیشتر خواهد شد. افزایش میزان رضایت از کیفیت اجتماعی و اقتصادی و نیز کالبدی زندگی احتمال ماندگاری افراد در شهر جدید صدرا را به‌طور معنی‌داری بالا خواهد برد. تأثیر معنی‌دار رضایت از کیفیت زندگی شهری بر تمایل به ماندگاری در شهرهای جدید در برخی مطالعات پیشین (آروین و همکاران، ۱۳۹۹) نشان داده شده است. نتایج از آن حکایت دارد که در مجموع حدود ۱۸ تا ۲۶ درصد از احتمال ماندگاری/رفتن از شهر جدید صدرا به وسیله متغیرهای تحقیق قابل پیش‌بینی بود که از اهمیت نسبی متغیرهای این تحقیق حکایت دارد.

در مجموع براساس یافته‌های این تحقیق می‌توان چنین نتیجه گرفت که شهرها و مشخصاً شهرهای جدید برای نگهداشت جمعیت خود نیاز به توجه جدی در موضوع ارتقاء کیفیت زندگی ساکنان آن دارد. افزایش کیفیت اجتماعی، اقتصادی و کالبدی محیط شهری می‌تواند مانع از مهاجرت افراد از شهرهای جدید شود. از آنجایی که بی‌تردید شهرهای جدید، برای نمونه شهر جدید صدرا، به منظور جذب سرریز جمعیت از کلان‌شهرها طراحی شده است بنابراین

مهاجرت از شهرهای جدید به سوی همان کلان‌شهرها خواهد بود و لذا مسائل متعدد موجود در کلان‌شهرها مانند تراکم بالای جمعیت، ترافیک و آلودگی را دو چندان خواهد نمود. برای جلوگیری از این رخداد باید ارتقاء کیفیت اجتماعی، اقتصادی و کالبدی آن شهرها در دستور کار مسئولان قرار گیرد.

منابع

- آروین، محمود؛ فرجی، امین؛ آزند، مرتضی (۱۳۹۹). تأثیر رضایتمندی سکونتی بر ماندگاری جمعیت در طرح‌های مسکن مهر شهر بهبهان، پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، شماره ۱۱ (۴۱): ۸۳-۹۸.
- اسماعیل‌زاده، حسن؛ صالح‌پور، شمس؛ اسماعیل‌زاده، یعقوب (۱۳۹۴). تحلیل کیفیت زندگی شهری و رابطه آن با مشارکت شهروندان در امور شهری (مورد شناسی شهره نقده)، جغرافیا و آمایش سرزمین منطقه‌ای، شماره ۵ (۱۷): ۲۴۶-۲۲۷.
- اکبرپورسرسکانرود، محمد؛ میرزاجانی، مهدیه (۱۳۸۹). تحلیل عملکرد شهرهای جدید در نظام شهری کشور، پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، شماره ۱ (۱): ۱۵۰-۱۳۱.
- باجولوند، روح‌الله؛ جمشیدی، سمیه؛ ولی‌پور، معصومه؛ رحمتی‌نژاد، فاطمه (۱۳۹۴). ارزیابی و سنجش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی (مطالعه موردی شهر جدید سهند)، اولین کنفرانس سالانه پژوهش‌های معماری و شهرسازی و مدیریت شهری، یزد.
- باستانی‌شاهگل، مریم، پناهی، علی، عبدالله‌زاده طرف، اکبر (۱۳۹۷). ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی شهری در بافت‌های قدیم و جدید شهر تبریز (نمونه موردی مرزداران و کوچه باغ)، نشریه جامعه‌شناسی، شماره ۱۰ (۳۹): ۸۹-۳۷.
- بالادستیان، محمدباقر (۱۳۹۳). بررسی عوامل مهاجرت از شهرستان بیجار، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جمعیت‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- بزی، خدارحم، افراسیابی راد، محمدصادق (۱۳۸۸). سنجش و ارزیابی میزان موفقیت و کارایی شهرهای جدید (مطالعه موردی شهر جدید صدرا)، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، شماره ۱ (۲): ۱۳۴-۱۱۱.
- تیموری، پرویز؛ و کیوان، نسرین (۱۳۹۰). عملکرد شهرهای جدید و تمرکززدایی جمعیت از منطقه شهری تهران (مطالعه موردی شهر اندیشه)، فصلنامه آمایش محیط، شماره ۱۸: ۱۲۴-۱۰۹.

- جمالی، فیروز (۱۳۸۱). مهاجرت، شهرها و سازگاری مهاجرین. نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی (تبریز)، شماره ۴۵ (۱۸۲): ۸۱-۶۱.
- جوهری، زهرا؛ و مرادی مسیحی، وراز (۱۳۹۰). بررسی تاثیر ایجاد شهرهای جدید در تعادل بخشی به فضای سکونت و اشتغال منطقه‌ای (مطالعه موردی شهر جدید اندیشه)، آمایش سرزمین، شماره ۳ (۵): ۹۳-۱۱۰.
- حاتمی‌نژاد، حسین؛ زمانی، زهرا؛ حاجی‌نژاد، صادق؛ قضایی، محمد (۱۳۹۲). آسیب‌شناسی شهرهای جدید در ایران، اطلاعات جغرافیایی سپهر، شماره ۲۲ (۸۸): ۴۷-۵۷.
- حاتمی‌نژاد، حسین؛ مرادپور، نبی؛ نوروزی‌فرد، هاشم؛ آسرای، محمدباقر (۱۳۹۵). سنجش میزان کیفیت زندگی در شهرهای جدید (نمونه موردی شهر جدید اندیشه)، تهران: کنفرانس بین‌المللی مهندسی مهماری و شهرسازی.
- حاجی‌نژاد، علی؛ رفیعیان، مجتبی؛ و زمانی، حسین (۱۳۸۹). بررسی متغیرهای فردی موثر بر رضایت مندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی (مطالعه موردی مقایسه بافت قدیم و جدید شهر شیراز)، نشریه جغرافیا و توسعه، شماره ۸ (۱۷): ۸۲-۶۳.
- حقانی، گیتی؛ برزگر، محمدرضا (۱۳۹۲). ارزیابی میزان موفقیت و کارایی شهرهای جدید و بررسی چالش‌ها و مشکلات آنها (مطالعه موردی شهر جدید صدرا)، تهران: اولین کنفرانس معماری و شهرسازی اسلامی و ترسیم سیمای شهری پایدار با گذر از معماری ایرانی-اسلامی و هویت گمشده آن.
- داداش‌پور، هاشم؛ و اکبرنیا، مریم (۱۳۹۲). تحلیل خود اتکایی شهرهای جدید در مناطق کلانشهری (مطالعه موردی شهر جدید پردیس در منطقه کلانشهری تهران)، آمایش جغرافیایی فضایی، شماره ۳ (۱۰): ۴۴-۶۵.
- دمی، مهدی؛ پاکشیر، عبدالرضا (۱۳۹۷). ارزیابی معیارهای کالبدی تاثیرگذار در زیست‌پذیری شهر جدید صدرا، تهران: چهارمین همایش بین‌المللی عمران و شهرسازی در آغاز هزاره سوم.
- رزمی، محمدهادی؛ رحیمیون، علی اصغر (۱۳۹۱). بررسی و ارائه راهکارهایی در تحقق جمعیت-پذیری و مانایی جمعیت شهرهای جدید اقماری (مطالعه موردی شهر جدید صدرا)، مطالعات محیطی هفت حصار، شماره ۱ (۲): ۳۷-۴۶.
- رفیعیان، مجتبی؛ مولودی، جمشید؛ پورطاهری، مهدی (۱۳۹۰). سنجش کیفیت محیط شهری در شهرهای جدید مطالعه موردی (شهر جدید هشتگرد)، فصلنامه مدرس علوم انسانی-برنامه‌ریزی و آمایش فضا، شماره ۱۵ (۳): ۳۸-۱۹.

- رهنمایی، محمد تقی؛ شاه‌حسینی، پروانه (۱۳۸۳). *فرآیند برنامه‌ریزی شهری ایران*، تهران: انتشارات سمت.
- زنگنه‌شهرکی، سعیده؛ کلاتری، محسن؛ بدیعی، بهامین السادات (۱۳۹۷). بررسی تاثیر بازار زمین و عملکرد اقتصادی مسکن بر احساس امنیت سکنه در شهرهای جدید (نمونه موردی شهر جدید صدرا)، *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، شماره ۸ (۲۸): ۳۳-۵۰.
- سعیدپور، شراره؛ تقی زاده، الهام؛ و خان‌آقایی، اعظم (۱۳۹۴). بررسی کیفیت زندگی و رضایتمندی ساکنین شهرک‌های جدید (مطالعه موردی شهر امیریه اصفهان)، *آباده: اولین کنفرانس بین‌المللی جغرافیایی*.
- شکوهی، محمد؛ قرخلو، مهدی؛ خزایی‌نژاد، فروغ (۱۳۹۱). عوامل موثر بر جمعیت‌پذیری شهرهای جدید اقماری (مطالعه موردی شهر جدید اندیشه)، *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، شماره ۷۹: ۸۶-۷۵.
- شمعی، علی‌پ؛ شهسوار، امین (۱۳۹۶). ارزیابی کیفیت زندگی در شهرهای جدید (مورد مطالعه شهر جدید پرند)، *نشریه جغرافیایی سرزمین*، شماره ۱۴ (۵۴): ۱-۱۶.
- عیدی، هادی (۱۳۹۲). *سنجش عوامل فردی موثر بر احتمال مهاجرت از استان آذربایجان شرقی به سایر نقاط کشور با استفاده از داده‌های دو درصد سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- کامران، فریدون؛ حسینی، سید احمد؛ ذبیحی‌نیا، خدیجه (۱۳۸۸). بررسی مشکلات فرهنگی-اجتماعی زندگی آپارتمانی شهر جدید پردیس، *پژوهش اجتماعی*، شماره ۲ (۵): ۲۱-۴۰.
- مختاری، مرضیه؛ نظری، جواد (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی کیفیت زندگی*، چاپ اول، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- مرصوعی، نفیسه؛ لاجوردی، سید علیرضا (۱۳۹۳). *مطالعه تطبیقی کیفیت زندگی شهری در ایران، پژوهش‌های رشد و توسعه پایدار*، شماره ۱۴ (۲): ۶۵-۹۵.
- نجات، سحرناز (۱۳۸۷). *کیفیت زندگی و اندازه‌گیری آن*، *مجله تخصصی اپیدمیولوژی ایران*، شماره ۴ (۲): ۵۷-۶۲.
- وارثی، حمیدرضا؛ احمدیان، مهدی؛ غلامحسینی، رحیم (۱۳۹۲). تحلیل و ارزیابی عملکرد جمعیت-پذیری شهرهای جدید در ایران (مطالعه موردی شهر جدید مهاجران)، *برنامه‌ریزی فضایی*، شماره ۳ (۴): ۱۳۳-۱۵۴.

- یاران، علی؛ خوش‌بین، حامد. (۱۳۹۱). بررسی خودکفایی در شهرهای جدید مقایسه تجربه ایران (شهر جدید هشتگرد و کره جنوبی)، *انجمن ملی، معماری و شهرسازی ایران*، شماره ۴: ۹۹-۱۱۲.
- Bajema, D. H., Miller, W. W., & Williams, D. L. (2002). Aspirations of rural youth. *Journal of Agricultural Education*, 43 (3): 61-71.
 - Bialowolska, D. W. (2016). Quality of life in cities– Empirical evidence icomparative European perspective. *The International Journ of Urban Policy and planning (cities)*, 58: 87-96.
 - Dajian, Z. (2010). *Life quality is the uppermost goal of sustainable development, 2010 world expo and urban life quality in terms of sustainable development*, China: Zhongshan North.
 - Eddie, H., & Manfred, L. (2005). A study of commuting patterns of new town residents in Hong Kong. *Habitat International*, 29(3): 421-437.
 - Lee, Y. J. (2008). Subjective quality of life measurement in Taipei. *Building and Environment*, 43 (7): 1205-1215.